

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-1-31-37>

 <https://orcid.org/0000-0003-3513-6154>

БАГНО Юлія Миколаївна

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка катедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: bagnojulia@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-2008-1122>

СЕРГІЙЧУК Олена Миколаївна

кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка катедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: sergiichukelena@ukr.net

УДК 373.5.015.31-056.2/.3]-044.247(477:4)(045)

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
КРІЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

У статті розглядаються особливості організації інклюзивного навчання дітей шкільного віку у процесі євроінтеграції.

Проаналізовано стан інклюзивної освіти в Україні. З метою ефективності та якості організації інклюзивного навчання школярів визначено і охарактеризовано сутність і зміст науково-методологічних підходів, а саме: гуманістичний підхід, який передбачає принцип гуманізму, визначає загальний характер відносин між суб'єктами навчання; особистісно-орієнтований підхід, що уособлює особистісно зорієнтоване спрямування процесу інклюзивного навчання; інклюзивний підхід, що включає повагу і розу-

міння всіх учасників освітнього процесу щодо фізичних й психологічних відмінностей особистості; компетентнісний підхід, як комплексний процес розвитку та саморозвитку особистості, враховуючи пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери, системи відношень та ціннісних орієнтацій.

Уточнено форми організації інклюзивного навчання, які на сучасному етапі є найбільш прийнятними і поширеними у шкільній практиці багатьох країн, а саме: 1) часткова інтеграція (освітній процес відбувається у межах спеціальних класів закладів загальної середньої освіти); 2) комбінована інтеграція (освітній

процес ґрунтується на наданні спеціальних освітніх послуг у звичайних класах); 3) повна інтеграція (освітній процес здійснюється разом зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного розвитку та відбувається у звичайних класах).

Особливостями організації інклюзивного навчання школярів вбачаємо: 1) створення сприятливого психологічного клімату у класі та школі; 2) максимальне залучення всіх дітей в освітній процес; 3) надання спеціальних послуг та психолого-педагогічного супроводу; 4) високий рівень кадрового, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення освітньої інклюзії; 5) використання методологічних підходів реалізації завдань інклюзивної школи.

Ключові слова: інклюзивне навчання; освітній процес; загальноосвітні заклади; євроінтеграційні процеси; інтеграція.

Постановка проблеми. Процес євроінтеграції України передбачає сформованість міжнародних підходів та стандартів у всіх сферах діяльності суспільства, зокрема забезпечити підтримку допомоги спеціального обслуговування. Серед таких послуг особливої актуальності набуває інклюзивна освіта (освітня послуга дітям з порушеннями психофізичного розвитку, з особливими потребами, інвалідністю тощо).

Особливого значення ратифікованої Україною Конвенції ООН про права дитини та реалізація основних її положень і взятих зобов'язань набуло при впровадженні основних принципів інклюзії у вітчизняну систему освіти. Так, Національною радою реформ визнано, що одним із основних чинників реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні та пріоритетів розвитку держави є впровадження інклюзивної освіти. У «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018 р.) наголошено на важливості особистісного розвитку педагогічних працівників як найвищої цінності суспільства. В основу дослідження покладено такі нормативні документи, як: Конституція України (1996 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про загальну середню освіту» (2020 р.), «Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 роки» (2014 р.), «Концепція «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепція розвитку інклюзивної освіти» (2010 р.), «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році (від 06 вересня 2022 р. №1/10258-22)» та інші нормативно-правові акти, що регламентують розвиток інклюзивної освіти та акцентують увагу на необхідності формування нової генерації педагогічних працівників, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб кожної дитини, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу.

Становлення інклюзивної освітньої системи передбачає розгляд організаційних питань та визначення методологічних заasad з метою ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища. У цьому напрямку активно розробляються відповідні методики, що вимагають якісної підготовки педагогічних кадрів. З огляду на актуальність проблеми є необхідність висвітлення особливостей організаційних питань інклюзивного навчання крізь призму євроінтеграційних процесів.

Проблеми інклюзії й інтеграції досліджувалися багатьма науковцями як вітчизняними, так і зарубіжними, а саме: С. Альохіна, О. Баранова, Т. Бондар, Л. Вавіна, Д. Вудрон, О. Гаврилов, Ю. Галецька, О. Гармаш, Г. Гремпп, Г. Давиденко, І. Демченко, М. Захарчук, К. Каллен, А. Колупаєва, І. Малашевська, М. Матвеева, Н.Мацько, Л. Прядко, Т.Сак, Т. Скрипник, К. Філіпс, М. Хейден, К. Хейер, О. Хохліна, І.Червонець, С. Черкасова, Д. Шульга, С. Яковлєва та інші. Проблеми психологічного стану молодого покоління становить ціннісний доробок науковців Л. Виготського, І. Зимньої та інших; питання фахової підготовки педагогічних працівників в умовах інклюзивного навчання досліджували Н. Назарова, І. Хафізуліна, Ю. Шумилівська та інші; інтегративні й інклюзивні процеси в системі загальної середньої освіти (Г. Бойко, Т. Веретенко, Л. Даниленко, В. Засенко, І. Мартиненко, Н. Пахомова, М. Шеремет та ін.); проблеми щодо організації інклюзивної освіти висвітлено в працях А. Колупаєвої, Т. Сак та інших.

Аналіз сучасних досліджень свідчить про особливу увагу до проблем освіти дітей з особливими освітніми потребами в Україні, зокрема шляхів реформування та оптимізації цієї сфери на основі розвитку інклюзивної освіти. Водночас проведений аналіз теоретичного і практичного досвіду педагогів, вчених, дослідників засвідчив відсутність системного бачення особливостей організації інклюзивного навчання у процесі євроінтеграції.

Мета статті. Висвітлення особливостей організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти з урахуванням процесів євроінтеграції.

Незважаючи на численність наукових напрацювань, що висвітлюють особливості організації інклюзивного навчання в закладах освіти, зокрема існує багато питань, що вимагають подальшого вивчення крізь призму євро інтеграційних процесів, що відбуваються в Україні. Актуальність окресленого питання також зумовлена:

– недосконалістю освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти в

зв'язку з карантинном через поширення COVID-19, а також військовими діями в Україні зумовленими російською агресією;

– інтенсифікацією міжнародного співробітництва в галузі інклюзивної освіти;

– практичною цінністю зарубіжного досвіду у сфері інклюзивної освіти;

– недостатньою підготовленістю фахівців до використання інноваційних форм, методів і технологій під час педагогічної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі;

– потребу в удосконаленні рівня якості освіти в закладах загальної середньої освіти, зокрема й її інклюзивного аспекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах нашої країни освітній простір потребує сформованість всебічно й гармонійно розвиненої творчої особистості школяра, зокрема й дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. Зауважимо, що гуманістична парадигма країни в освітній галузі, націлена на гармонійний розвиток особистості, на врахування її особливостей, що стають перевагою для молодого покоління та формують розмаїття соціальних груп.

В основі реалізації першочергового завдання полягають провідні концепції навчально-виховної роботи, подальшої демократизації та гуманізації суспільних і міжнародних відносин, відродження національної культури, формування самосвідомості. Відповідно до цього Україною прийнято закон «Про освіту» (2017 р.) [1] і низку законодавчо-нормативних документів, що визначають право дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ та надання можливості здобувати освіту не в процесі індивідуального навчання, як це було, а відвідувати освітні заклади на рівні з іншими учасниками. Зазначимо, що основу для становлення та розвитку інклюзивної освіти та навчання, закладено Постановами Кабінету Міністрів України («Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» (від 15 серпня 2011 р. №872), «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами» (від 21 серпня 2013 р. №607); наказами Міністерства освіти і науки України («Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» від 01.10.2010 р.; «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах» від 09.12.2010 р.; «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі

дітей-інвалідів» від 14.06.2013 р.; «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами» від 25.06.2018 р.; «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами» від 26.07.2018 р.).

На основі зазначених документів, а також з урахуванням методичних рекомендацій та результатів науково-педагогічних досліджень в Україні інклюзивна освіта реалізується на засадах осмисленого, науково обґрунтованого підходу, з опорою на сучасні креативні ідеї та концепції з урахуванням європейського досвіду і практики робота в таких умовах.

Упровадження в практику закладів загальної середньої освіти інклюзивного навчання дозволяє кожній дитині, відчувати себе повноцінним членом суспільства та брати активну участь суспільних процесах і програмах. Цілком погоджуємося з поглядами А. Колупаєвої, яка зазначає, що основна ідея інклюзивної освіти: від інтегрування у школі – до інтегрування у суспільство [2]. Доведено, що інклюзивне навчання трактується як комплексний процес, що забезпечує рівноправний доступ дітей з особливими потребами, інвалідів до якісної освіти шляхом організації навчального процесу у загальноосвітніх закладах. В основу означеного процесу полягає використання особистісно-орієнтованих методів навчання, а також врахування індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності школярів [3].

За визначенням А. Колупаєвої «інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, яке би відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку» [2, с. 20]. Інклюзивне освітнє середовище потребує чітку організацію навчального процесу, що має специфічні особливості. У цьому процесі особливої ваги набувають знання педагогічних закономірностей та принципів інклюзивного навчання, психологічних особливостей вікового та індивідуального розвитку дитини, її психологічних, фізіологічних та соціальних особливостей; умінь обирати оптимальні методи навчання і виховання; умінь створювати освітньо-розвивальне середовище, для розвитку кожної дитини в умовах інклюзивного навчання; здатність здійснювати корекцію навчальних досягнень в умовах інклюзивного навчального середовища [4, с. 39].

Особливу увагу в організації інклюзивного навчання слід приділяти індивідуалізації навчання та диференційованому підходу до школяра, проведенню заходів із психологічної підтримки, медичного супроводу у навчальному процесі. Усвідомлення та розуміння педагогом індивідуальності дитини з особливими освітніми потребами, рівня її соціалізації та необхідних навичок на основі яких здійснюється розвиток дитини, зумовлює необхідність пошуку нових методик та технологій навчальної діяльності [4, с. 39].

У зв'язку з цим, перед вчителем постають виклики в організації освітнього процесу, що зумовлює дотримання певних вимог на засадах інклюзивної освіти, а саме:

- всебічне вивчення історії захворювання дитини: розуміння особливостей, знання закономірностей розвитку та чинників, які впливають на дитину в конкретних умовах її формування і розвитку;

- вивчення психологічного стану, уміння спостерігати за дитиною та регулювати її навантаження;

- адаптувати навчальні плани та методики до специфічних потреб вихованців, з урахуванням порад фахівців інклюзивно-ресурсних центрів,

- враховувати індивідуальні особливості, інтереси й схильності особистості дитини;

- створювати оптимальні умови для спілкування й адаптації до шкільного середовища.

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що сучасна наука щодо організації інклюзивного навчання школярів знаходиться в широкому дослідницькому пошуку щодо переосмислення підходів організації освітнього процесу в педагогічній теорії та освітній практиці. Слід зауважити, що актуальність означеного твердження є актуальним не лише для спеціальних закладів освіти, а в першу чергу для закладів загальної середньої освіти.

Усвідомлення проблеми дозволяє зробити висновки про перешкоди та складнощі, які виникають у процесі інклюзивного навчання, зокрема: неоднорідність контингенту у класі створює проблемні ситуації, зокрема учням, які добре навчаються, позбавляючи їх можливості просуватися у навчанні швидше, сповільнюючи зростання здібних учнів; діти, які мають труднощі у навчанні, перебувають у невігідних та несправедливих умовах конкуренції, вони не отримують необхідної уваги [5, с. 10].

Саме тому, досліджуючи особливості організації інклюзивного навчання на засадах євроінтеграційних процесів дозволяє визначити провідні науково-методологічні підходи організації освітнього процесу, а саме:

- *гуманістичний підхід*, який передбачає принцип гуманізму, визначає загальний характер відносин між суб'єктами навчання. Так, видатний педагог-мислитель В. Сухомлинський зазначав, що в умовах гуманізації виховання (основа інклюзивного навчання) суть взаємин колективу і кожного вихованця залежить від окреслення принципів взаємозалежностей, а потім визначення окремого фактору психофізичного стану особистості. Ця педагогічна концепція В. Сухомлинського дозволяє гармонізувати взаємини в дитячому співтоваристві, тобто принцип гуманного ставлення один до одного Педагог зауважує, що в процесі гуманних відносин дитина виступає головною цінністю зі своїм внутрішнім світом, інтересами, потребами, здібностями, можливостями й особливостями [6]. Реалізація означеного підходу до організації інклюзивного навчання школярів потребує, створення умов сприятливого освітнього середовища, формування цілісної особистості. Доведено, що гуманні відносини відображають духовні потреби людини, а саме: ставлення до інших людей, бути задоволеним життям. Упровадження гуманістичного підходу в організацію інклюзивного навчання школярів розглядається як процес створення єдності компонентів, дія яких здатна забезпечити досягнення результатів у навчально-виховній діяльності, необхідних для задоволення потреб: у пізнанні, самоствердженні, комунікації.

- *особистісно-орієнтований підхід* передбачає особистісно зорієнтоване спрямування процесу інклюзивного навчання, а саме: короткий опис використаних навчальних матеріалів, методів, послідовностей виконання завдань в індивідуальному навчальному плані дитини; оцінювання навчальних досягнень школярів згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень та обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою; діти шкільного віку є активними інклюзивного навчального процесу, враховуючи можливості, інтереси, нахили, здібності, побажання, психофізичні особливості та стан здоров'я. Реалізація означеного підходу передбачає прагнення до духовних цінностей, розкриття здібностей школярів, розвитку мотиваційної сфери, потреби в самоактуалізації, формуванні самоконтролю.

- *інклюзивний підхід* передбачає визнання відмінностей, які існують між школярами, тобто кожна дитина особлива зі своїми фізичними й психологічними особливостями потребує поваги й розуміння з боку усіх учасників освітнього процесу. Такий підхід є фундаментальним в сучас-

ному процесі інклюзивного навчання, адже його розвиток передбачає комплексну орієнтацію на зосередження уваги до особистості в цілому. Означений підхід у процесі інклюзивного навчання використовуємо у створенні сприятливого та стимулюючого середовища для школярів, для персоналу, в якому підтримка, взаємодопомога визначаються як види діяльності, що сприяють підвищенню здатності педагогів і адміністрації загальноосвітнього закладу своєчасно реагувати на різноманітність учасників освітнього процесу. Реалізація інклюзивного підходу, передбачає створення відповідного освітнього середовища, корегування навчальних й організаційних умов для дітей шкільного віку, врахування інтересів, здібностей і потреб усіх дітей без виключення.

– *компетентнісний підхід* в процесі інклюзивного навчання дітей шкільного віку є надзвичайно важливим. Змістова наповненість означеного підходу визначається тим, що процес розвитку та саморозвитку дітей шкільного віку формується комплексно, враховуючи пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери, системи відношень та ціннісних орієнтацій. Реалізація означеного підходу дозволяє динамізувати незалежне мислення у школярів, здатність особистісного проектування та здійснення навчального процесу. Компетентнісний підхід забезпечує в процесі інклюзивного навчання використання інтерактивних форм, методів, ціннісне ставлення до навчання взагалі.

Визначені методологічні підходи пов'язані між собою й впливають на якість та ефективність організації інклюзивного навчання школярів та вимагають дотримання наступних принципів:

– науковості (розробка теоретико-методологічних основ інклюзивного навчання, програмно-методичного інструментарію, аналіз і моніторинг результатів упровадження інклюзивного навчання, оцінка ефективності технологій, що використовуються для досягнення позитивного результату, проведення незалежної експертизи);

– системності (забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами, наступності між рівнями освіти: рання допомога – дошкільна освіта – загальна середня освіта);

– варіативності, корекційної спрямованості (організація особистісно орієнтованого навчального процесу у комплексі з корекційно-розвитковою роботою для задоволення соціально-освітніх потреб, створення умов для соціально-трудової реабілітації, інтеграції в суспільство дітей з порушен-

нями психофізичного розвитку, у тому числі дітей-інвалідів);

– індивідуалізації (здійснення особистісно орієнтованого (індивідуального, диференційованого) підходу);

– соціальної відповідальності сім'ї (виховання, навчання і розвиток дитини; створення належних умов для розвитку її природних здібностей, участь у навчально-реабілітаційному процесі);

– міжвідомчої інтеграції та соціального партнерства (координація дій різних відомств, соціальних інституцій, служб з метою оптимізації процесу освітньої інтеграції дітей з особливими освітніми потребами) [7].

Враховуючи міжнародний досвід у шкільній практиці, дає можливість виокремити форми організації навчання, що є найбільш прийнятними і поширеними в інклюзивній освіті та належать до інтеграційної й власне інклюзивної моделям організації навчання, а саме.

1. Часткова інтеграція. Навчальний процес відбувається у межах спеціальних класах загальноосвітніх закладів.

2. Комбінована інтеграція. Навчальний процес ґрунтується у наданні спеціальних освітніх послуг (передовсім реабілітаційного характеру) у звичайних класах.

3. Повна інтеграція. Навчальний процес здійснюється разом зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного розвитку та відбувається у звичайних класах. Так, у науково-методичному посібнику «Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі» Т. Сак висвітлює зміст кожного з трьох модулів навчальної програми, розглядає особливості контролю «Я» оцінювання навчальних досягнень учнів. Дослідниця зазначає, що в інклюзивному навчанні оцінювання навчальної діяльності школяра з особливими освітніми потребами «...важливо формувати у дитини розуміння – оцінюється те, що вона зробила, а не її особистість» [8, с. 36]. Саме тому Т. Сак наголошує, що важливо контролювати та оцінювати особистісні зміни, особливості розвитку емоційно-вольової сфери, мовленнєвої діяльності дитини, сформованість загальнонавчальних та особистісних компетенцій, досвід практичної і творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення, професійну спрямованість тощо [9, с. 363].

Зауважимо, що кожна з визначених форм може варіюватися або доповнюватися, залежно від потреб кожної дитини, освітньої політики країни, інтенцій локальної громади тощо.

Сучасна освітня та інклюзивна політика базується на розвитку підходів, які позитивно впливають на соціалізацію учнів з

особливими освітніми потребами, зокрема: розширення доступу до загальної освіти, що передбачає спілкування учнів з особливими освітніми потребами на канікулах, дозвілєвих програмах; часткова інтеграція, яка полягає в адаптації людей з особливими освітніми потребами до існуючої системи освіти, яка залишається переважно незмінною, неадаптованою до них і потребує змін відповідно до сучасних вимог [10, с. 439].

Щоб усунути бар'єри в освіті, інтеграцію та інклюзію правильно розглядати як два етапи одного процесу, де забезпечується присутність, а потім і повне залучення до системи освіти. Перш за все, необхідно зробити систему достатньо гнучкою, щоб вона могла відповідати різним вимогам людей. Необхідно докорінно змінити ставлення до різноманітності людського суспільства та розглядати особливі освітні потреби як засіб реалізації особистості в суспільстві та вдосконалення суспільних відносин на державному та світовому рівнях, а не як джерело труднощів.

Таким чином, викладені питання організації інклюзивного навчання дітей шкільного віку в умовах євроінтеграційних процесів, на нашу думку, не вичерпують усього обсягу проблем, пов'язаних з даною тематикою, але вони можуть стати основою для подальшого педагогічного дослідження у цьому напрямі.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене констатуємо, що до особливостей організації інклюзивного навчання школярів відносимо: 1) створення сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі; 2) максимальне залучення всіх дітей в освітній процес; 3) надання спеціальних послуг та психолого-педагогічного супроводу; 4) високий рівень кадрового, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення освітньої інклюзії; 5) використання методологічних підходів і форм при реалізації завдань інклюзивної школи.

Ефективна організація інклюзивного навчання дітей шкільного віку залежить від можливостей розуміння, врахування інтересів і специфіки цілей представників різних суспільних груп у їх ставленні до проблем інклюзивної освіти. При цьому слід особливо наголосити на тому, що в сучасних умовах ефективна реалізація державної політики України організаційні питання щодо інклюзивного навчання неможливі без здійснення стратегії інтеграції до Європейського Союзу, поширення і зміцнення міжнародних зв'язків.

Подальших наукових пошуків потребують питання, пов'язані зі всебічним вивченням інноваційних форм, методів інклюзивного навчання школярів.

Список бібліографічних посилань

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 2.02.2023).
2. Колюпаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія Київ: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
3. Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: навч.-метод. посібник / за ред. В. Засенка, А. Колюпаєвої, Н. Макачук, В. Шинкаренка. Київ, 2014. 336 с.
4. Багно Ю. Деякі аспекти підготовки компетентного педагога до інклюзивного навчання. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «педагогіка»*, 2018. Вип. 27. С. 35–44.
5. Колюпаєва А.А. Інклюзивна освіта: від інтегрування у школі – до інтегрування у суспільство. *Формування готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання: тематичний збірник праць*. Рівне: РОІППО, 2014. С. 5–14.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. Київ: Радянська школа, 1976. 653 с.
7. Концепція розвитку інклюзивної освіти: Наказ МОН України № 912 від 01.10.2010 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення 12.02.2023).
8. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. Київ: Плеяди, 2011. 168 с.
9. Сак Т.В. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: сутність, інструментарій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*, 2011. Вип. 17. С. 362–364.
10. Bahno Y.M., Serhiychuk O.M., Tanana S.M., Tkachenko L.V., Khmelnytska O.S. Inclusive Education as a Condition for Innovative Activities at Higher Education Institutions. *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*, 2021. №9. P. 432–441. <https://lifescienceglobal.com/pms/index.php/jiddt/article/view/8395>

References

1. On education: Law of Ukraine dated 09/05/2017 No. 2145-VIII. Retrieved 02/02/2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukr].
2. Kolupaeva, A. (2009). Inclusive education: realities and prospects: monograph Kyiv: Sammit-Knyga. 272 p. [in Ukr].
3. Implementation of the updated content of education of children with special needs: initial link: teaching method. manual (2014). In V.V. Zasenka, A.A. Kolupaeva, N.O. Makarchuk, V.I. Shinkarenko (Eds.). Kyiv. 336 p. [in Ukr].
4. Bagny, Y. (2018) Some aspects of training a competent teacher for inclusive education. *Theoretical and didactic philology. Series "Pedagogy"*, 27: 35–44 [in Ukr].
5. Kolupaeva, A.A. (2014). Inclusive education: from integration in school to integration in society. *Formation of the readiness of pedagogical workers to work with children with special needs in the conditions of inclusive education: thematic collection of works*. Rivne: RRIPPE. PP. 5–14 [in Ukr].
6. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). Selected works: in 5 vols. Vol. 1: Problems of education of a comprehensively developed personality. The spiritual world of a schoolboy. Methodology of team education. Kyiv: Soviet school. 653 p. [in Ukr].
7. Concept of development of inclusive education: Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine No. 912 dated 01.10.2010. Retrieved 12/02/2023, from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> [in Ukr].

8. Sak, T. (2011). Individual evaluation of educational achievements of students with special educational needs in an inclusive class: educational and methodological manual. Kyiv: Pleiady. 168 p. [in Ukr].
9. Sak, T.V. (2011). Assessment of educational achievements of students with special educational needs in an inclusive class: essence, tools. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov*, 17: 362–364 [in Ukr].
10. Bahno, Y.M., Serhiychuk, O.M., Tanana, S.M., Tkachenko, L.V., Khmelnytska, O.S. (2021). Inclusive Education as a Condition for Innovative Activities at Higher Education Institutions. *Journal of Intellectual disability – Diagnosis and Treatment*, 9: 432–441. Retrieved from <https://lifescienceglobal.com/pms/index.php/jiddt/article/view/8395>.

BAHNO Yuliia

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of the Department Pedagogy, Theory and Methods of Primary Education,
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

SERHIICHUK Olena

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of the Department Pedagogy, Theory and Methods of Primary Education,
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF INCLUSIVE EDUCATION OF THROUGH THE PRISM OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Summary. *The article examines the peculiarities of the organization of inclusive education of school-age children in the process of European integration. The state of inclusive education in Ukraine is analyzed. For the purpose of efficiency and quality of the organization of inclusive education of school children the essence and content of scientific and methodological approaches are defined and characterized, namely: humanistic approach, which provides the principle of humanism determines the general nature of relations between subjects of education; a person-oriented approach that embodies personally oriented direction of the process of inclusive education; an inclusive approach that includes respect and understanding of all participants in the educational process regarding physical and psychological differences in personality; competence approach, as a complex process of development and self-development of the individual, taking into account the cognitive, emotional-volitional and motivational spheres, the system of relations and value orientations.*

The forms of organization of inclusive education, which at the present stage are the most acceptable and widespread in school practice in many countries, have been specified, namely: 1) partial integration (the educa-

tional process takes place within special classes of institutions of general secondary education); 2) combined integration (the educational process is based on the provision of special educational services in regular classes); 3) full integration (the educational process is carried out together with healthy peers and the level of psychophysical development and takes place in regular classes).

We see the following features of the organization of inclusive education of schoolchildren: 1) creation of a favorable psychological climate in the classroom and school; 2) maximum involvement of all children in the educational process; 3) provision of special services and psychological and pedagogical support; 4) a high level of personnel, material, technical and educational and methodological support for educational inclusion; 5) use of methodological approaches to the implementation of the tasks of an inclusive school.

Keywords: *inclusive education; educational process; general education institutions; European integration processes; integration.*

Одержано редакцією 15.03.2023
Прийнято до публікації 22.03.2023